

χων του αρχαίου ελληνικού βίου. Ἡ ἐκκλησία τῶν χριστιανῶν οὐδὲν ἄλλο ἦτο, ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐξάγεται, εἰμὴ ἢ τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν δήμων ἐκκλησία· τὸ δὲ συνέδριον τῶν πρεσβυτέρων ἢ βουλή· οἱ δ' ἐπίσκοποι, τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου ὡσαύτως ἐλήφθη ἀττικῷ πολιτεύματι, ἦσαν οἱ ἄρχοντες τῶν νέων τούτων δήμων· αἱ δ' ἐπαρχιακαὶ σύνοδοι αὐτὰ τὰ πάλαι ποτὲ κατὰ ἔθνη συνέδρια. Ἄπαντες οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνοι θεσμοὶ ἐσφύζοντο εἰσεῖτι ἐν τῷ ἐθνικῷ τῶν Ἑλλήνων βίῳ. Αἱ πόλεις εἶχον εἰσεῖτι τὰς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, τὰς βουλὰς καὶ τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν· εἶδομεν ὅτι ἐπὶ Πausanίου τοῦ περιηγητοῦ, ἦτοι ἐν τῇ δευτέρῳ μ. Χ. ἑκατονταετηρίδι, ὑφίσταντο εἰσεῖτι ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ ἀρχαίου ἐλληνισμοῦ τὰ κατὰ ἔθνη συνέδρια, τὸ ἀχαικόν, τὸ ἀμφικτυονικόν, τὸ βοιωτικόν· ὡσαύτως καὶ ἐν Ἀσίᾳ συνήρχοντο ἔτι ἐκ διαλειμάτων τὸ κοινὸν Ἰλιέων, τὸ κοινὸν Ἀσίας, τὸ κοινὸν Βιθυνίας. Οἱ θεσμοὶ οὗτοι εἶχον ἐν τῇ Ἀνατολῇ πολὺ πλείονα ζωὴν ἢ ἐν τῇ ἐνταῦθα Ἑλλάδι καὶ ὅ,τι μάλιστα ἀποδεικνύει ὁπόσον ἡ τύχη τοῦ χριστιανικοῦ ἐλληνισμοῦ ἐξηγοῦνται ἐκ τῆς τύχης τοῦ ἐθνικοῦ εἶναι τοῦτο, ὅτι ἐκεῖ ὅπου οἱ ἐθνικοὶ θεσμοὶ διετέλουν ἔτι ἀκμαῖοντες, ὃ ἔστιν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἐκεῖ ἤμασαν καὶ οἱ χριστιανικοὶ· ἐκεῖ δὲ ὅπου εἶχον ἤδη μαρνανθῆ, ὃ ἔστιν ἐν τῇ ἐνταῦθα Ἑλλάδι, ἐκεῖ καὶ οἱ χριστιανικοὶ βραδέως ἐπρόκοψαν. Ὁπωσδήποτε, καθὼς εἶδομεν ἤδη καὶ θέλομεν κάλλιον ἰδεῖ προϊόντος τοῦ λόγου, ὃ μὲν πρῶτος τοῦ χριστιανισμοῦ ἐλληνισμὸς ὑπῆρξεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ δημοκρατικῆς, διὰ τοῦ χρόνου δὲ περιεβλήθη ἀριστοκρατικὸν χαρακτῆρα, μάλιστα ἀφ' ἧς ἰδρῦθη ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει χριστιανικὴ μοναρχία. Ἄλλ' ὅσονδήποτε καὶ ἂν ἠλλοιώθη ἐπὶ τὸ ἀριστοκρατικώτερον ἢ διοίκησις τοῦ χριστιανισμοῦ οὐδέποτε οὐδὲ μέχρι τῆς σήμερον καθ' ὀλοκληρίαν ἀπέβαλε τὰς δημοκρατικὰς αὐτῆς ρίζας καὶ ἔτι ὀλιγώτερον τὴν γλώσσαν καὶ τὰ ἄλλα τοῦ ἐλληνισμοῦ ἐμβλήματα, ὑπὸ τῶν ὁποίων δορυφορούμενον ἴσχυσε καὶ ἐπεκράτησε τὸ νέον θρησκειῶμα ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα καὶ δι' ὧν συνηρολογήθη οὕτω καὶ συνεδέθη ὁ μεσαιωνικὸς ἐλληνισμὸς μετὰ τοῦ ἀρχαίου. Ὅποια διαφορὰ πρὸς τὰ ἐν τῇ Δύσει γενόμενα! Ἐν τῇ ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ ἡ ἐκκλησία τάχιστα ἀπέβαλεν οὐ μόνον τὸν δημοκρατικὸν ἀλλὰ καὶ τὸν ἀριστοκρατικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα καὶ ἀπέληξεν εἰς τὴν ἀπόλυτον, εἰς τὴν μοναρχικὴν κυριαρχίαν τοῦ ἀρχιερέως τῆς Ρώμης. Πλὴν τούτου τὰ σηματοποιήματα ἐν τῇ Δύσει νέα ἔθνη ἐμόρφωσαν κατὰ μικρὸν νέα γλωσσῶν ἰδιώματα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον διάφορα τῆς λατινικῆς, εἰς ἣν τὸ πρῶτον διεδόθη αὐτόθι ὁ χριστιανισμὸς καὶ ἦτις δὲν ἔπαυσεν οὐσα ἱερὰ καὶ ἐπίσημος τοῦ θρησκευματος γλώσσα. Ἐντεῦθεν καὶ λόγῳ τῆς γλώσσης καὶ λόγῳ τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτοῦ ὃ ἐν τῇ Δύσει χριστιανισμὸς κατήνησεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας γράμμα νεκρὸν διὰ τὸ μέγα τοῦ λαοῦ πλῆθος, ἐνῶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ διετέλεσεν αἰετοτε σὺνφκειωμένος μετὰ τὸν ἐθνικὸν βίον καὶ ἀπετέλεσεν ἐν τῶν ζωτικωτάτων, πολλάκις δὲ τὸ ζωτικώτατον τῶν συστατικῶν αὐτοῦ, ἰδίως παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν.

Ἄλλ' ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ διαμόρφωσιν, ἰδίως εἰς τὰς χώρας τοῦ ἀνατολικοῦ ἐλληνισμοῦ, εἰς τὰς χώρας δηλαδὴ ὅπου τὸ μυστήριον τῆς μετεμψυχώσεως τοῦ ἐλληνισμοῦ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου εἰς τὸν νέον βίον ἐτελεῖτο ζωτικώτερον. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἰδίως ὁ πολιτικὸς τοῦ χριστιανισμοῦ ὀργανισμὸς ἐπήνεγκε κατὰ μικρὸν τὸ παράδοξον τοῦτο ἀποτέλεσμα, ὅτι κατὰ πᾶσαν σχεδὸν πόλιν ὑφίσταντο ἤδη διπλαῖ ἐκκλησίαι, διπλαῖ βουλὰι, διπλαῖ ἀρχαί, αἱ μὲν τῶν ἀπίστων, αἱ δὲ τῶν χριστιανῶν. Κατ' ἀρχὰς αἱ ἐθνικαὶ ἐκκλησίαι ἦσαν ἰσχυρότεροι, ἀλλὰ προϊόντος τοῦ χρόνου, καίτοι ἀπολαμβάνουσαι τὴν ποικίλην τῆς ρωμαϊκῆς μοναρχίας προστασίαν, ἐπὶ μᾶλλον ἐχαλαροῦντο καὶ ἐμωραίνοντο, αἱ δὲ χριστιανικαὶ τὰνάπαυιν, καίτοι ἐπὶ μόνων τῶν ἰδίων αὐτῶν πόρων καὶ δυνά-

